

KRÓTKIE DONIESIENIA**SHORT COMMUNICATIONS****499. Pierwsze dane o mączlikach (Hemiptera: Aleyrodidae) Dolnego Śląska**

First data about whiteflies (Hemiptera: Aleyrodidae) of Lower Silesia

KEY WORDS: Hemiptera, Aleyrodidae, new records, faunistics, Lower Silesia, Poland.

Rozsiedlenie mączlików w Polsce jest poznane dość słabo, a z Dolnego Śląska brak jakichkolwiek danych o tej grupie pluskwiaków. Poniższe notowania częściowo wypełniają tę lukę. Wszystkie materiały tj. puparia (IV stadium larwalne) i imagines, zostały zebrane we Wrocławiu - Biskupinie (UTM: XS46), w październiku i listopadzie 2008 r., przez A. WOŹNICE. Stwierdzono 7 gatunków Aleyrodidae:

Aleurochiton acerinus HAUPT, 1934

– 15 X 2008 – 3 puparia, 6 XI 2008 – 7 pupariów, pojedynczo na liściach paklonu *Acer campestre* L.

Gatunek ciepłolubny, w Polsce rzadki. Opisany był z Bielinka nad Odrą, poza tym podano go z okolic Przemyśla, z Beskidu Niskiego, Kotliny Raciborskiej i okolic Cieszyna (SZEŁĘGIEWICZ 1979: Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXI, 3: 1-19; KLASA, PALACZYK 2008: Wiad. entomol., 27, 1: 23-32).

Aleurochiton aceris (MODEER, 1778)

– 15 X 2008 i 6 XI 2008 – kilka pupariów pojedynczo na liściach klonu pospolitego *Acer platanoides* L.; 31 X 2008 – 2 puparia na *Acer platanoides* 'Palmatifidum' – odmiana powcinana (Lorberga) klonu pospolitego.

Gatunek pospolity w Polsce, u nas monofag na klonie pospolitym, po raz pierwszy podany na odmianie Lorberga tego klonu. Poza Polską notowany na klonie tatarskim – *Acer tataricum* L. i kappadockim – *A. cappadocicum* GLED. Czasem występuje masowo. W przypadku masowego pojawu powoduje wcześniejsze usychanie i opadanie liści, dlatego uważany jest za szkodnika.

Aleurochiton pseudoplatani VISNYA, 1936

– 31 X 2008 i 12 XI 2008 – kilka pupariów po 1–2 na liściach jawora *Acer pseudoplatanus* L.

W Polsce jest monofagiem na jaworze. Gatunek dość pospolity w zasięgu występowania swojej rośliny żywicielskiej, ale nigdy nie masowy.

Aleyrodes loniceræ WALKER, 1852

– 31 X 2008 i 12 XI 2008 – trzy wylinki po pupariach, 3 ♀♀ na jeżynie *Rubus* sp. i 2 ♀♀ na *Aegopodium podagraria* L.; 5 XI 2008 – trzy puparia z wykształconymi imagines w środku, na pokrzywie zwyczajnej *Urtica dioica* L.; 18 XI 2008 – kilka pupariów i wylinek na *Rubus* sp.

Jeden z najpospolitszych mączlików w Polsce, polifag.

Aleyrodes proletella (LINNAEUS, 1758)

– 30 X 2008, 6 i 12 XI 2008 – liczne wylinki po pupariach i imagines na glistniku jaskółczeziele *Chelidonium majus* L., zbiorowisko ruderalne.

Gatunek kosmopolityczny. W Polsce stwierdzony na *Chelidonium majus*, kapuście ogrodowej *Brassica oleracea* L., wilczomleczu migdałolistnym *Euphorbia amygdaloides* L. i gruszytce zielonej *Pyrola chlorantha* Sw. Żeruje na dolnej stronie liści i tworzy zwarte kolonie. Ma kilka pokoleń w ciągu roku. Uważany na szkodnika warzyw, głównie kapusty.

Asterobemisia carpini KOCH, 1857

– 15 X 2008 – pojedyncze puparium na górnej stronie liścia wiązu *Ulmus* sp.; 21 i 31 X 2008 – liczne puparia po 1–3 na *Rubus* sp. i trzy puparia na *Ulmus* sp., 18 XI 2008 – dwa puparia na *Rubus* sp.

Gatunek polifagiczny, cechuje się dużą zmiennością pupariów. Rozsiedlenie w Polsce słabo poznane.

Neopealius rubi TAKAHASHI, 1954

– 15 X 2008 i 12 XI 2008 – kilka wylinek po pupariach na młodych liściach *Rubus* sp., niektóre w skupieniach; 31 X 2008 – pojedyncze, spasożytowane puparium z larwą na *Rubus* sp.

W Polsce znany był dotąd z jednego stanowiska w Puszczy Kampinoskiej, skąd został podany na podstawie 45 pupariów i 4 samic zebranych w sierpniu na *Rubus fruticosus* L. (BINK-MOENEN 1991: Ent. Ber. Amst., 51: 29-36). Polifag, odnotowany na roślinach z 7 rodzin, ale preferuje róże (*Rosa* spp.) i jeżyny (*Rubus* spp.). Najprawdopodobniej zimują postaci dorosłe. Gatunek palearktyczny, opisany w Japonii, poza tym znany z Bułgarii, Finlandii, Francji, Szwecji, Turcji, Węgier (MARTIN i in. 1991: Bull. ent. Res., 90: 407-448), Rosji – z Jużnowo Primoria (DANZIG 1966: Entom. Obozr., 45, 2: 364-386), Ukrainy – z Krymu (KOROBITSIN 1967: Entom. Obozr., 46, 4: 857-859) oraz z Kazachstanu, Tadżykistanu i z Gór Hisarskich (DANZIG 1969: Entom. Obozr., 48, 4: 868-880).

Okazy dowodowe znajdują się w zbiorach autorki.

Obecnie z Polski znanych jest 17 gatunków Aleyrodidae. Dalsze badania mączlików Dolnego Śląska powinny przyczynić się do wykazania kilku następnych gatunków znanych z innych regionów Polski; możliwe jest również stwierdzenie gatunków dotychczas nie podawanych z naszego kraju.

Anna KLASA, Ojcowski PN, Ojców

Andrzej Józef WOŹNICA, Inst. Biol. Uniw. Przyr., Wrocław

500. Nowe dane o występowaniu interesujących i rzadkich gatunków biegaczowatych (Coleoptera: Carabidae) w północno-wschodniej Polsce

New data on the occurrence of interesting and rare Carabidae species (Coleoptera) in North-Eastern Poland

KEY WORDS: Coleoptera, Carabidae, ground beetles, faunistics, Mazurian Lakelands, NW Poland.

Carabus marginalis FABRICIUS, 1794

Gatunek występujący w środkowo-wschodniej Europie i w zachodniej części Syberii. Swoim zasięgiem obejmuje Polskę, Białoruś, Ukrainę, zachodnią Rosję i Rumunię, znany jest też z nielicznych stanowisk w Mołdawii i na Węgrzech (TURIN i in. 2003: Fauna Europaea Invertebrata No. 2. Pensoft Publishers, Sofia–Moscow. 511 ss.). W Polsce notowany rzadko, głównie z północnej, wschodniej i południowo-wschodniej części kraju, przy czym wiele

doniesień pochodzi z XIX i pierwszej połowy XX w. (BURAKOWSKI i in. 1973: Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 2:1-232). Aktualnych obserwacji tego gatunku na terenie północno-wschodniej Polski dokonał m.in. TARWADZKI („Wpływ ogniskowo-kompleksowej metody ochrony borów sosnowych na zgrupowania biegaczowatych (Carabidae)” – rozprawa doktorska wykonana w Zakładzie Ochrony Lasu IBL, Warszawa 2002, 91 ss.), który w latach 1999–2001 odłowił łącznie 12 osobników w nadleśnictwach: Nowogród (UTM: ED59) i Szczytno (UTM: EE03). *C. marginalis* jest gatunkiem leśnym związanym przede wszystkim z borami sosnowymi. Aktualnie obserwowany jest wyraźny spadek jego liczebności w Polsce i ograniczenie areалу występowania do wschodniej części kraju. Prawdopodobnie jest to związane ze zmianami klimatycznymi, a być może również z intensyfikacją gospodarki leśnej prowadzącej do fragmentacji i redukcji powierzchni biotopów występowania tego gatunku (TURIN i in. 2003: *ibid.*). Stąd też *C. marginalis* umieszczony jest na „polskiej czerwonej liście” w kategorii VU – gatunek narażony (PAWŁOWSKI i in. 2002: [W:] Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Inst. Ochr. Przyr. PAN, Kraków: 88-110).

– Pojezierze Mazurskie, Nadleśnictwo Maskulińskie, leśnictwo Zaroślak (UTM:EE43), 16 VI – 1 VIII 2003 – 2 ex., 16 VI – 1 VIII 2004 – 1 ex., 2 VIII – 15 IX 2007 – 1 ex., bór sosnowy świeży, pułapki ziemne (STN), leg. J. SKŁODOWSKI et P. GARBALIŃSKA.

Miscodera arctica (PAYKULL, 1798)

Gatunek rozpowszechniony w północnej części Europy, Syberii i Ameryki Północnej, znany również z izolowanych stanowisk w szwajcarskich i tyrolskich Alpach oraz na Morawach. W Polsce uznawany za rzadki, wykazywany z niewielu stanowisk, głównie z północnej i środkowej części kraju a także z Górnego Śląska, Wyżyny Małopolskiej i Wyżyny Lubelskiej. Wiele danych o rozmieszczeniu pochodzi z XIX i pierwszej połowy XX w. Zasiedla tereny piaszczyste w borach sosnowych, na zacienionych wrzosowiskach i na utrwalonych wydmach porośniętych sosną (BURAKOWSKI i in. 1973: *ibid.*). Na „polskiej czerwonej liście” posiada kategorię DD – gatunek o zagrożeniu stwierdzonym, ale bliżej nieokreślonym (PAWŁOWSKI i in. 2002: *ibid.*).

– Pojezierze Mazurskie, Nadleśnictwo Pisz, Las Referencyjny Szast (EE54), 16 VI – 1 VIII 2003 – 1 ex., 16 VI – 1 VIII 2007 – 1 ex., 1 V – 15 VI 2008 – 1 ex., 16 VI – 1 VIII 2008 – 4 ex., 2 VIII – 15 IX 2008 – 2 ex., 16 IX – 31 X 2008 – 3 ex., bór sosnowy zniszczony przez huragan w lipcu 2002 roku i pozostawiony do spontanicznej regeneracji, pułapki ziemne (STN), leg. J. SKŁODOWSKI et P. GARBALIŃSKA.

Brosicus cephalotes (LINNAEUS, 1758)

Gatunek zachodniopalearktyczny, notowany z Europy, Azji Mniejszej, Kaukazu, Zachodniej Syberii i Azji Środkowej, a ostatnio również z Ameryki Północnej (HŮRKA 1996: Carabidae of the Czech and Slovak Republics. Kabourek, Zlín. 565 ss.). W Polsce spotykany na obszarze niemal całego kraju, zasiedla tereny piaszczyste o dużym nasłonecznieniu i niskiej lub umiarkowanej wilgotności (BURAKOWSKI i in. 1973: *ibid.*). *B. cephalotes* wymieniono na „polskiej czerwonej liście” w kategorii DD (PAWŁOWSKI i in. 2002: *ibid.*).

– Pojezierze Mazurskie, Nadleśnictwo Pisz, leśnictwo Szast (EE54), 1 V – 15 VI 2007 – 2 ex., 16 VI – 1 VIII 2007 – 4 ex., 2 VIII – 15 IX 2007 – 16 ex., 16 IX – 31 X 2007 – 12 ex., 1 V – 15 VI 2008 – 6 ex., 16 VI – 1 VIII 2008 – 12 ex., 2 VIII – 15 IX 2008 – 54 ex., uprawy sosnowe, pułapki ziemne (STN), leg. J. SKŁODOWSKI et P. GARBALIŃSKA.

Masoreus wetterhalli (GYLLENHAL, 1813)

Gatunek zachodniopalearktyczny, zasięgiem występowania obejmuje południe Szwecji i Wysp Brytyjskich, całą Europę, północną Afrykę oraz zachodnią Syberię i Kaukaz. W Pol-

sce wykazywany przede wszystkim z zachodniej i środkowej części kraju oraz z Roztocza. Gatunek kserofilny, preferuje otwarte, nasłonecznione siedliska na glebach piaszczystych, często porośnięte wrzosem zwyczajnym – *Calluna vulgaris* (L.) SALISB. lub szczotliczą siwą – *Corynephorus canescens* (L.) P. B. (BURAKOWSKI i in. 1973: *ibid.*). Wymieniony na „polskiej czerwonej liście” w kategorii VU (PAWŁOWSKI i in. 2002: *ibid.*).

- Pojezierze Mazurskie, Nadleśnictwo Pisz (EE54), 16 VI – 1 VIII 2007 – 1 ex., na terenie Lasu Referencyjnego Szast, 2 VIII – 15 IX 2007 – 2 exx., 16 VI – 1 VIII 2008 – 3 exx., 2 VIII – 15 IX 2008 – 26 exx., na uprawach sosnowych, wszystkie odłowiono w pułapki ziemne (STN), leg. J. SKŁODOWSKI et P. GARBALIŃSKA.

Acupalpus exiguus DEJEAN, 1829

Gatunek palearktyczny rozmieszczony od południowej Szwecji i Finlandii po północną Afrykę, na wschód sięga do Kaukazu i Syberii. W Polsce spotykany głównie w środkowej i południowej części kraju oraz na Pobrzeżu Bałtyku. Związany z wilgotnymi, nie zacięzionymi siedliskami, zasiedla brzegi zbiorników wodnych, tereny bagienne i torfowiskowe (BURAKOWSKI i in. 1973: *ibid.*). Wymieniony na „polskiej czerwonej liście” w kategorii VU (PAWŁOWSKI i in. 2002: *ibid.*).

- Pojezierze Mazurskie, Nadleśnictwo Pisz (EE54), 1 V – 15 VI 2007 – 1 ex., fragment zachowanego drzewostanu sosnowego na terenach pohuraganowych (Las Referencyjny Szast), pułapka ziemna (STN), leg. J. SKŁODOWSKI et P. GARBALIŃSKA.

Paulina GARBALIŃSKA, Jarosław SKŁODOWSKI,
Kat. Ochr. Lasu i Ekol. SGGW, Warszawa

501. Nowe dane o występowaniu *Carabus clatratus* LINNAEUS, 1761 (Coleoptera: Carabidae) na Lubelszczyźnie

New data on the occurrence of *Carabus clathratus* LINNAEUS, 1761 (Coleoptera: Carabidae) in the Lublin region

KEY WORDS: Coleoptera, Carabidae, *Carabus clatratus*, *Ciconia ciconia*, faunistic data, Lublin Upland, SE Poland.

Carabus clatratus L. jest dość rzadko spotykanym w Polsce gatunkiem biegacza, związanym z torfowiskami, bagnami oraz terenami zalewowymi w dolinach kilku większych rzek krajowych. Najliczniejsza jego populacja zasiedla Biebrzański Park Narodowy (PAWŁOWSKI 2004: [W:] Polska Czerwona Księga Zwierząt – Bezkręgowce. Inst. Ochr. Przyr. PAN – Kraków, AR im. A. Cieszkowskiego – Poznań: 92-93). Z Lubelszczyzny podawany był dotychczas tylko z okolic wsi Zakrzów (gm. Łęczna) (CZARNIAWSKI 1993: Wiad. entomol., 12, 4: 303).

W roku 2008 podczas badań nad wybiórczością pokarmową bociana białego – *Ciconia ciconia* L. (analiza wypluwek i owadów wśród rozkładających się resztek roślinnych w gniazdach) stwierdzono obecność niekompletnych elementów ciała (głów, przedtułowi i pokryw) tego gatunku biegacza. Poniżej przedstawiono wykaz wszystkich znalezionych w gniazdach *C. ciconia* szczątków tego gatunku chrząszcza (ofiary bociana) w poszczególnych miejscowościach. Z racji wielowarstwowej budowy gniazd, oraz ich cyklicznego, rocznego zasiedlania, niemożliwe jest dokładne określenie terminu chwytania tych biegaczy przez bociana oraz podanie dokładnej lokalizacji miejsc żerowania tych ptaków. Współrzędne geograficz-

ne informują tylko o lokalizacji gniazda. Niezbyt dokładną wskazówką może być tu jedynie wielkość terytorium żerowego bociana i obecność w nim charakterystycznych dla *C. clatratus* siedlisk. Materiał zebrany na Lubelszczyźnie wskazuje, że analiza zrzutek oraz zawartości gniazd bociana białego – gatunku związanego siedliskowo z obszarami wilgotnymi – może być cenną metodą uzupełniającą klasyczne badania entomologiczne w zakresie bogactwa gatunkowego chrząszczy.

Wszystkie stanowiska znajdują się na obszarze Wyżyny Lubelskiej w granicach przyjętych w „Katalogu fauny Polski”:

- Leszczany (UTM: FB85; 51°01'30"N, 23°36'16"E), gniazdo 200 m od stawów hodowlanych: przedtułów – 1 ex.;
- Dubienka (GB05; 51°03'02"N, 23°53'39"E), dolina Bugu: głowy – 3 ex., przedtułowia – 4 ex., pokrywy – 69 ex.;
- Skryhiczyn (GB05; 50°59'48"N, 23°54'33"E), dolina Bugu: przedtułowia – 2 ex., pokrywy – 21 ex.;
- Kurmanów: (FB94; 50°56'57"N, 23°44'22"E), 400 m od gniazda na północ, rozległe wilgotne łąki z rowami melioracyjnymi: przedtułowia – 4 ex., pokrywy – 24 ex.,

Materiał dowodowy znajduje się w zbiorach drugiego autora.

Radosław ŚCIBIOR, Uniwersytet Przyrodniczy, Lublin

Ignacy KITOWSKI, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin

502. Nowe stanowiska *Calathus (Amphyginus) rotundicollis* DEJEAN, 1828 (Coleoptera: Carabidae) w Polsce

New records of *Calathus (Amphyginus) rotundicollis* DEJEAN, 1828 (Coleoptera: Carabidae) in Poland

KEY WORDS: Coleoptera, Carabidae, *Calathus rotundicollis*, new records, Poland.

Calathus (Amphyginus) rotundicollis DEJ. jest w Polsce gatunkiem dość rzadko znajdowanym. W faunie krajowej reprezentuje element zachodnioeuropejski, bowiem zajmowany przez niego areal obejmuje zachodnią część Europy, południe Europy północnej (płd. część Półwyspu Skandynawskiego) i północną część Europy południowej (płn. część Włoch). Z Polski wykazano go dotąd (w większości na podstawie pojedynczych okazów) z Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej i Niziny Mazowieckiej, przy czym najstarsze informacje o jego obecności na terenie kraju pochodzą z Niziny Mazowieckiej (BURAKOWSKI i in. 1974: Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 3: 1-430). Z Pobrzeża Bałtyku (z Gdańska) ogólnikowo wymienił go HORION (cyt. za BURAKOWSKI i in. 1974 ibid.), a współczesną jego obecność na Pojezierzu Pomorskim odnotowali WOJAS (1998: Wiad. entomol., 16, 3-4: 143-154) oraz GUTOWSKI i RUTA (2004: Nowy Pam. fizjogr., 3, 1-2: 27-60). W uzupełnieniu informacji zamieszczonych w pracy GUTOWSKIEGO i RUTY (2004: ibid.), podajemy szczegóły odnoszące się do znalezisk na stanowiskach położonych w regionie Doliny Dolnej Wisły: proj. rez. „Kozielec” ad Bydgoszcz (UTM: CE10), 21 IX 1995 – 1 ex., leg. M. STACHOWIAK; Wiąg ad Świecie nad Wisłą, proj. rez. „Czarcie Góry” (CE32), 9 IX 1996 – 3 ex., leg. M. STACHOWIAK.

Poniżej podajemy nowe stanowiska *C. rotundicollis*:

- Pobrzeże Bałtyku: Darłówko ad Darłowo (WA83), 6–10 VIII 2007 – 1 ex., leg. M. PRZEWOŹNY et A. PRZEWOŹNA; Trzęsacz (VV99), 24 VII 1990 – 1 ex., leg. L. BOROWIEC; leśnictwo Lubiatowo, oddz. 363 (Nadl. Manowo, RDLP Szczecinek) (WA80), 17 V 2008 – 1 ex., 5 VI 2008 – 3 exx., leg. D. NOWOSAD.
- Pojezierze Pomorskie: leśnictwo Osiek, oddz. 289c (Nadl. Strzebielino, RDLP Gdańsk) (XA94), 3 VII 2009 – 1 ex., 4 IX 2009 – 7 exx., 18 IX 2009 – 5 exx., leg. L. KOSZUTOWSKA; leśnictwo Zaścianek (Nadl. Leśny Dwór, RDLP Szczecinek) (XA42), 18 IX 2009 – 2 exx., leg. G. JANIĄK-GARBOWSKA; Czaplinek (WV83), 21 VIII 2009 – 2 exx., leg. M. STACHOWIAK.
- Nizina Wielkopolsko-Kujawska: leśnictwo Stary Dworek (nadl. Skwierzyna, RDLP Szczecin) (WU22), 16 VI 2009, 1 ex., leg. A. RYŚ; leśnictwo Skwierzyna (Nadl. Skwierzyna, RDLP Szczecin) (WU22), 9 IX 2009 – 2 exx., leg. P. BĘBAS; leśnictwo Przeborowo, oddz. 91d (Nadl. Smolarz, RDLP Szczecin) (WU45), 16 VII 2009 – 1 ex., 4 IX 2009 – 3 exx., leg. T. KLOC.

Na podstawie dostępnych informacji można wnioskować, że przez teren Polski przebiega wschodnia granica zasięgu *C. rotundicollis*, która w północnej części kraju jest zgodna z biegiem rzeki Wisły. Preferowanym przez ten gatunek typem środowisk zdają się być dość silnie prześwietlone lasy, szczególnie łąkowe.

Materiały dowodowe przechowywane są w zbiorach autorów oraz Zakładu Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej Uniwersytetu Wrocławskiego.

Marek PRZEWOŹNY, Wydz. Biologii UAM, Zakł. Zool. Syst., Poznań
Mieczysław STACHOWIAK, Kat. Kształt. i Ochr. Środ. UTP, Bydgoszcz

503. Nowe stanowiska *Deronectes latus* (STEPHENS, 1829) i *Oreodytes sanmarkii* (C. R. SAHLBERG, 1826) (Coleoptera: Dytiscidae) w północnej Polsce

New localities of *Deronectes latus* (STEPHENS, 1829) and *Oreodytes sanmarkii* (C. R. SAHLBERG, 1826) (Coleoptera: Dytiscidae) in northern Poland

KEY WORDS: Coleoptera, Dytiscidae, *Deronectes latus*, *Oreodytes sanmarkii*, new records, the Pomeranian Lake District, the Baltic Coast, N Poland.

Oba omawiane gatunki pływaków należą do rzadko spotykanych w Polsce. Na niżu polskim każdy z nich znany jest z zaledwie jednego współczesnego stanowiska. Częściej spotykane są jedynie w górach i na pogórzu. *Deronectes latus* (STEPH.) znany jest z Polski z 13 krain – z nizin współcześnie podany był tylko z Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (PRZEWOŹNY, LUBECKI 2006: Wiad. entomol., **25**, 3: 157-163). Z pozostałych nizinnych krain nie podawany od prawie 100 lat (BURAKOWSKI i in. 1976: Kat. Fauny Pol., XXIII, **4**: 1-307). *Oreodytes sanmarkii* (SAHLB.) do niedawna znany był tylko z krain górskich i podgórszych, dopiero niedawno wykazano go po raz pierwszy ze stanowiska niżowego na Pobrzeżu Bałtyku (PRZEWOŹNY, BUCZYŃSKI 2005: Wiad. entomol., **24**, 1: 46-47). W Polsce znany obecnie jest z 11 krain (PRZEWOŹNY, LUBECKI 2006: ibid.).

Przy okazji badań nad jętkami rzek Polski północnej, stwierdzono dwa nowe stanowiska *Deronectes latus* i aż pięć stanowisk *Oreodytes sanmarkii*.

Deronectes latus (STEPH.)

– Pojezierze Pomorskie: Lubuń ad Słupsk (UTM: XA32), rzeka Słupia, 21 V 2008 – 2 exx.; Kępice ad Słupsk (XA21), rzeka Wieprza, 23 V 2008 – 1 ex., leg. Z. GEMBARZEWSKA, det. et coll. M. PRZEWOŹNY.

Oreodytes sanmarkii (Sahlb.)

– Pobrzeże Bałtyku: Żelkowo ad Słupsk (XA45), rzeka Łupawa, 26 IV 2008 – 1 ex., leg. Z. GEMBARZEWSKA, det. et coll. M. PRZEWOŹNY.
– Pojezierze Pomorskie: Poganice ad Słupsk (XA53), rzeka Łupawa, 21 V 2008 – 1 ex.; Parchowo ad Bytów (XA71), rzeka Słupia, 26 IV 2008 – 2 exx.; Kępice ad Słupsk (XA21), rzeka Wieprza, 23 V 2008 – 1 ex.; Doble ad Połczyn Zdrój (WV86), rzeka Parseta, 24 V 2008 – 1 ex., leg. Z. GEMBARZEWSKA, det. et coll. M. PRZEWOŹNY.

Charakterystyka stanowisk:

Lubuń, rzeka Słupia – w miejscu pobierania prób rzeka o wysokich stromych brzegach (0,5 m), sztucznie wzniesionych, płynie w płaskiej dolinie. Otoczenie stanowi podmokła łąka. Szerokość koryta 20 m, głębokość maks.: 2 m; podłoże: 100% drobny piasek. Makrofity były reprezentowane przez rodzaje: *Elodea* MICHX, *Batrachium* GRAY, *Berula* KOCH, *Typha* L., szuwar z *Calamagostis* ADANSON. Prędkość przepływu w środkowej części koryta: 0,395–0,451 m/s; SD=0,044; natlenienie: 9,6 mg/L, 93%; pH 8,08, temperatura: 14,6°C; przewodnictwo elektrolityczne: 307 µS/cm. Próby jakościowe (2 × 1,5h) i ilościowe (dragą Surbera – 3 × 0,1 m²) pobierane były na *Batrachium* i *Elodea*.

Kępice, rzeka Wieprza – próby pobierane były ze stanowiska przy moście, odcinek o regulowanych brzegach. Makrofity były reprezentowane przez rodzaje *Fontinalis* L., *Batrachium* GRAY, *Glyceria* R.BR., *Callitriche* L., *Carex* L. Szerokość koryta: 15 m; głębokość max: 1,5 m; podłoże: 80% – piasek, 20% – żwir. Prędkość przepływu w środkowej części koryta: 0,346–0,320 m/s; SD=0,019; natlenienie: 9,1 mg/L, 88%; pH: 7,87; temperatura: 13,8°C; przewodnictwo elektrolityczne: 291 µS/cm.

Żelkowo, rzeka Łupawa – pobierane były próby jakościowe (2 × 1,5h) i ilościowe dragą Surbera – 3 × 0,1 m²). W miejscu pobierania prób rzeka była uregulowana, lewy brzeg obwałowany bez roślinności, otoczenie zajmowała buczyna. Makrofity: szuwały mannowe *Glyceria* R.BR. Szerokość koryta: 11 m, głębokość maks.: >2 m; podłoże: piaszczyste – 100%. Prędkość przepływu w środkowej części koryta: 0,303–0,322 m/s; SD=0,023; natlenienie: 9,5 mg/L; pH: 8,25; temperatura: 11,2°C; przewodnictwo elektrolityczne: 296 µS/cm.

Poganice, rzeka Łupawa – próby jakościowe (2 × 1,5h) i ilościowe (dragą Surbera – 3 × 0,1 m²) pobierane były w miejscu gdzie brzegi rzeki były płaskie, sztucznie wzniesione. Flora licznie reprezentowana przez: *Callitriche* L., *Batrachium* GRAY, *Potamogeton crispus* L., szuwały *Sparganium* L. Szerokość koryta: 30 m, głębokość maks.: 1 m; podłoże: 50% – żwir, 30% – piasek, 20% – drobne kamienie. Prędkość przepływu w środkowej części koryta: 0,526–0,576 m/s; SD=0,089; natlenienie: 9,2 mg/L, 90%; pH: 7,86; temperatura: 14,9°C; przewodnictwo elektrolityczne: 285 µS/cm.

Parchowo, rzeka Słupia – pobierane były próby jakościowe (2 × 1,5h) i ilościowe (dragą Surbera – 3 × 0,1 m²) na stanowisku przy moście gdzie otoczenie stanowił w całości bór sosnowy. Rzeka o stromych brzegach. Prawie brak makrofitów, jedynie metrowy pas *Elodea* MICHX, do rzeki wkracza zanurzona trawa porastająca brzegi. Szerokość koryta: 20 m, głębokość max: 1,1 m; podłoże: 70% – piasek, 30% – żwir, pojedyncze drobne kamie-

nie. Prędkość przepływu w środkowej części koryta: 0,595–0,508 m/s; SD=0,040; natlenienie: 9,2 mg/L; pH: 8,26; temperatura: 11,2°C; przewodnictwo elektrolityczne: 263 µS/cm. Dobre, rzeka Parsęta – pobierane były próby jakościowe (2 × 1,5h) i ilościowe (dragą Surbera – 3 × 0,1 m²) w miejscu gdzie meandruje rzeka o stromych brzegach (ok. 1 m wys.), w płaskiej dolinie. Otoczenie stanowią głównie podmokłe łąki, po obu stronach koryta do rzeki wkraczają wierzby *Salix purpurea* L., oraz trzcinniki *Calamagostis* ADANSON. Szerokość koryta: 10 m; głębokość maksymalna: 90 cm; podłoże: 90% – piasek, 10% – żwir. Prędkość przepływu w środkowej części koryta: 0,557–0,516 m/s; SD=0,027; natlenienie: 9,1 mg/L, 84%; pH: 7,92; temperatura: 11,7°C; przewodnictwo elektrolityczne: 360 µS/cm. Okazy zebrano z kęp trzcinnika oraz napływek.

Oba te gatunki są reofilami i związane są z czystymi potokami i strumieniami, najczęściej o podłożu piaszczystym i piaszczysto-żwirowym. Wyżej podane stanowiska potwierdzają także szersze rozmieszczenie tych gatunków w rzekach Pomorza i nizinnej Polski. *Oreodytes sanmarkii* jest gatunkiem nowym dla Pojezierza Pomorskiego.

Autorzy dziękują prof. dr hab. Adamowi GŁAZACZOWI za pomoc w zebraniu prób.

Marek PRZEWOŹNY, Zofia GEMBARZEWSKA,
Wydział Biologii UAM, Zakł. Zool Syst., Poznań

504. Nowe stanowiska *Phymatura brevicollis* (KRAATZ, 1856) (Coleoptera: Staphylinidae) w Polsce

New localities of *Phymatura brevicollis* (KRAATZ, 1856) (Coleoptera: Staphylinidae) in Poland

KEY WORDS: Coleoptera, Staphylinidae, *Phymatura brevicollis*, faunistic records, S. Poland.

Phymatura brevicollis (KRAATZ) na całym swoim obszarze występowania – od Europy środkowej po wschodnią Syberię – należy do gatunków rzadko spotykanych. Charakter zamieszkiwanych środowisk oraz lokalizacja stanowisk wskazują na borealno-górski typ rozmieszczenia tego chrząszcza (KÖHLER 2000: Totholzkäfer in Naturwaldzellen des nördlichen Rheinlandes. Landesanstalt für Ökologie, Bodenordnung und Forsten, Landesamt für Agrarordnung NRW, LÖBF-Schriftenreihe, Band 18, Recklinghausen. 351 ss.; BOROWSKI 2001: [W:] Próba szacunkowej waloryzacji lasów Puszczy Białowieskiej metodą zooindykacyjną. Wyd. SGGW, Warszawa: 187-317).

Do lat 80. XX wieku chrząszcza tego na terenie naszego kraju notowano z Sudetów (Wambierzyce koło Polanicy Zdroju), Białowieży, Pienin, Beskidu Zachodniego, okolic Przemyśla oraz ogólnikowo ze Śląska (BURAKOWSKI i in. 1981: Kat. Fauny Pol., XXIII, 8: 1-330). W ostatnich latach omawiany gatunek wykazywano z Babiej Góry, Puszczy Białowieskiej, Karkonoszy i Przedgórze Sudeckiego. Zestawienie danych o ekologii gatunku i rozmieszczeniu w Polsce zamiera praca A. MAZURA (2003: Przynr. Sudetów Zach., 6: 131-136).

Poniżej podano nowe stanowiska *Phymatura brevicollis*:

- Sudety Zachodnie: Góry Izerskie, okolice Stogu Izerskiego (UTM: WS23), Nadleśnictwo Świeradów, oddz. 383a, ok. 1060 m n.p.m., 10 VI 2005 – 1 ex., na owocnikach pniarka obrzeżonego – *Phomitopsis pinicola* (Sw.) P. KARST., na pniu martwego pnia świerkowego, leg., det. et coll. A. MAZUR.

– Nizina Sandomierska: Puszcza Niepołomska, rez. „Lipówka” (DA55), 19 IV 2004 – 1 ex., na owocniku żółciaka siarkowego – *Laetiporus sulphureus* (BULL.) MURRILL, na dębie, leg. et coll. T. KLEJDYSZ, det. A. MAZUR.

Phymatura brevicollis można uznać za gatunek typowo leśny, ściśle związany z lasami o naturalnym (puszczańskim) charakterze, zamieszkujący lasy iglaste. Jest zoofagiem przebywającym na grzybach. Określany jako polypoprikol (KÖHLER 2000: *ibid.*) lub mycetofil (BOROWSKI 2006: Chrząszcze (Coleoptera) grzybów nadrzewnych – studium waloryzacyjne. Wyd. SGGW, Warszawa. 92 ss.).

Andrzej MAZUR, Kat. Ent. Leśnej Uniw. Przyr., Poznań
Tomasz KLEJDYSZ, Zakł. Entomol., Inst. Ochr. Roślin, Poznań

505. Nowe stanowisko *Gasterocercus depressirostris* (FABRICIUS, 1792) (Coleoptera: Curculionidae) w Polsce

New locality of *Gasterocercus depressirostris* (FABRICIUS, 1792) (Coleoptera: Curculionidae) in Poland

KEY WORDS: Coleoptera, Curculionidae, *Gasterocercus depressirostris*, new record, Poland.

Gasterocercus depressirostris (FABR.) (wyłobik dębowiec) jest gatunkiem leśnym. Podstawowy obszar jego występowania rozciąga się od Iranu do Kotliny Panońskiej (Niziny Węgierskiej). Poza tym występuje w Europie wyspowa. Nieliczne, rzadko rozmieszczone stanowiska wykazano w krajach śródziemnomorskich, w Europie Zachodniej (Niemcy, Francja) oraz w Europie Środkowej (Czechy, Polska, Białoruś). W Polsce i na Białorusi osiąga północną granicę swego zasięgu (MAZUR 2004: [W:] Polska Czerwona Księga Zwierząt – Bezkręgowce. Inst. Ochr. Przyr. PAN – Kraków, AR im. A. Cieszkowskiego – Poznań: 172-174).

Występuje w starych lasach liściastych z domieszką dębu i w lasach z drzewostanami dębowymi. Jego larwy rozwijają się pod korą pni starych, zamierających dębów. W Niemczech zaliczany jest do gatunków reliktowych, charakterystycznych dla pierwotnych lasów puszczańskich (FLECHTNER 2000: *Nachr. entomol. Ver. Apollo*, **20**, 3/4: 321-326).

W naszym kraju po raz pierwszy stwierdzono *Gasterocercus depressirostris* w połowie XIX; kolejne jego stwierdzenia pochodzą z początku XX wieku. Wykazano go w tamtym okresie w czterech miejscach na Dolnym Śląsku, w pobliżu Odry. Później nie był już znajdowany w tym regionie kraju. Kolejne stanowiska odkryto na Nizinie Mazowieckiej i w Górach Świętokrzyskich (BURAKOWSKI i in. 1995: *Kat Fauny Pol.*, Warszawa, XXIII, **20**: 1-310). W ostatnich 50 latach znajdowany był w Polsce wyłącznie w Puszczy Białowieskiej (WANAT 1994: *Pol. Pismo ent.*, **63**: 37-112).

W „Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt” został zaliczony do kategorii EN, jako gatunek o bardzo wysokim ryzyku wyginięcia (MAZUR 2004: *ibid.*).

W ostatnich latach odkryte zostało nowe stanowisko omawianego gatunku:
– Nizina Wielkopolsko-Kujawska (Południowa Wielkopolska), W ad Pogorzela (Nadleśnictwo Piaski, Leśnictwo Dobrapomoc, oddz. 325a) (UTM: XT44), 15 VII 2007 – 14 exx., leg. Z. WIERZBOWSKI.

Występowanie *Gasterocercus depressirostris* odkryte zostało w drzewostanie dębu szypułkowego w wieku 119 lat, gdzie znajdowany był zarówno pod korą leżących na ziemi całych pni dębów, jak i na pniach pociętych na odcinki i ułożonych w stopy (dęby wycięto z powodu ich usychania). Wyżłobik występował bardzo licznie i w różnych stadiach rozwojowych. Wiele osobników imagines znaleziono w kolebkach poczwarkowych. Okazy chrząszczy i żerowisk są w posiadaniu autora.

Panu dr Jarosławowi KANI z Zakładu Bioróżnorodności i Taksonomii Ewolucyjnej Uniwersytetu Wrocławskiego dziękuję za potwierdzenie poprawności oznaczenia gatunku.

Zbigniew WIERZBOWSKI, Zespół Ochr. Lasu, Łopuchówko

506. Nowe stanowiska mrówki *Camponotus truncatus* (SPINOLA, 1808) (Hymenoptera: Formicidae) we Wrocławiu i okolicach

New records of the ant *Camponotus truncatus* (SPINOLA, 1808) (Hymenoptera: Formicidae) in Wrocław and its surroundings

KEY WORDS: Hymenoptera, Formicidae, faunistics, ants, new records, Poland.

Camponotus truncatus (SPINOLA, 1808) został niedawno wykazany jako gatunek nowy dla fauny Polski (BOROWIEC 2007: Pol. Pismo ent., **76**: 41-45) z jednego stanowiska na wrocławskim osiedlu Świniary. Obecnie nie ulega wątpliwości, że jest on w Polsce szerzej rozmieszczony, jednak dotychczas ukazało się jedno tylko doniesienie o jego występowaniu dalej na północ, w Wielkopolsce w okolicach Rogalina (SUCHOCKA i in. 2008: Fragm. faun., **51** (1): 9-13). Poniżej przedstawiam nowe dane o rozmieszczeniu tego gatunku we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku.

Objaśnienia skrótów: w – robotnica minor, s – żołnierz, g – królowa, m – samiec; LB – Lech BOROWIEC, MLB – Marek L. BOROWIEC, MP – Marta POPRAWSKA.

- Wrocław: Leśnica (UTM: XS36; 51°09'N 16°52'E), 25 V 2007 – 2w, 2s, 1g, leg. MLB, samotnie stojący dąb nieopodal brzegu rzeki Bystrzycy.
- Wrocław: Rędzin (XS37; 51°10'N 16°58'E), 10 IV 2009 – 15w, 1s, leg. LB et MLB, pojedynczo rosnące dęby.
- Wrocław: Karłowice (XS46; 51°08'N 17°04'E), 15 VI 2009 – 1w, leg. MLB, kampus uniwersytecki, pojedyncza robotnica furażująca na ziemi.
- Pruszwice 8 km N ad Wrocław (XS47; 51°11'N 17°08'E), 25 V 2008 – 2w, leg. LB.
- Wrocław vic. (Wrocław → Trestno) (XS46; 51°05'N 17°08'E), 22 VI 2008 – 4w, leg. MLB et MP, dęby nad brzegiem Odry.
- Strupina SW ad Żmigród (XS29; 51°23'N 16°48'E), 26 VII 2008 – 4m, leg. MLB et MP.
- Szczodre NE ad Wrocław (XS57; 51°11'N 17°11'E), 2 VII 2008 – 5w, leg. LB.

Z moich obserwacji wynika, że gatunek ten preferuje drzewa, których pień jest dobrze nasłoneczniony, najczęściej stojące samotnie bądź na skraju zadrzewienia. We wsi Strupina cztery samce zostały zebrane po przylocie do światła; mimo poszukiwań, w okolicy nie udało się znaleźć robotnic omawianego gatunku.

Materiał dowodowy tego doniesienia opatrzony został zielonymi drukowanymi etykietami „VOU C.tru2008”. Wszystkie okazy znajdują się w mojej kolekcji.

Marek L. BOROWIEC, Wrocław